

2. Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Під заг. ред. Шинкаренка В. І., Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. — 96 с.

3. Патрикеева О.О., Дятленко Н.М., Софій Н.З., Найда Ю.М. Під заг. ред. Шинкаренка В.І., Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. — 100 с.

4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року від 14 квітня 2021 р. № 366-р.Ст.25. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/prin>

Литвин О.В.,

вчитель початкових класів
Городоцької початкової школи
Городоцької міської ради

Розвивальне навчання учнів, як пріоритет сучасної освіти

Проблема розвивального навчання настільки актуальна, що немає, мабуть, жодного вчителя, який би не задумався над нею. Що таке розвивальне навчання? Чим воно відрізняється від звичного, рідного, яке почали раптом називати «традиційним»? Отже, традиційно процес навчання розглядається як процес взаємодії вчителя та учня, в ході якого вирішуються завдання освіти, виховання та розвитку. Особистісно орієнтоване навчання грає важливу роль у системі освіти. Сучасна освіта має бути спрямована на розвиток особистості людини, розкриття її можливостей, талантів, становлення самосвідомості, самореалізації.

Ключові слова: розвивальне навчання, традиційне навчання, розвиток, технології навчання, діяльність.

Мрією кожного вчителя є виховати учня, який є рівноправним учасником навчального процесу. Він сам, звичайно, спочатку за участю вчителя, аналізує кожен крок своєї діяльності, визначає своє незнання, шукає причини цього і усуває їх.

Соціальні запити до школи диктують вчителю пошук нових форм навчання. Причому, починаючи з розуміння необхідності оновлення змісту освіти, маючи педагогічний досвід, я як вчитель підходжу до усвідомлення необхідності пошуку методик, які оптимально ефективно взаємодіють з новим змістом, а потім і переосмислення пріоритетів освіти, до розуміння необхідності розширення організаційних форм уроку та його структурної організації, та багато іншого. І тому, саме тут я намагаюся відповісти на запитання: Як вчити? Як змоделювати процес передачі знань, соціального досвіду від вчителя до учня? Як організувати співтворчість вчителя та учня, учня та учня?

Відповідно до мети, змісту навчання змінюється і позиція педагога в навчальному процесі, і характер його діяльності, принципи, методи і форми навчання. У традиційному навчанні переважає пояснювально-ілюстративний характер діяльності, спрямованої на те, щоб доступно пояснити, показати виконання дії, домогтися того, щоб учням було максимально все зрозуміло. Саме цією ситуацією і визначається першорядна важливість таких принципів навчання як доступність, наочність, міцність. На думку О. Киричук, взаємодії вчителя та учнів у традиційному навчанні характеризуються як ретельні, що засновані на односторонньому наслідуванні [4; 13].

До основних структурних компонентів, які розкривають суть розвивального навчання, належать цілі навчання, зміст, діяльність викладачів та навчання, характер їх взаємодії, принципи, методи, форми навчання. Розвивальне навчання не заперечує важливості освітніх завдань, а припускає їх злиття в триєдине завдання, яке забезпечує органічне злиття навчання та розвитку, при якому навчання виступає не самоціллю, а умовою розвитку студентів та школярів. Суть взаємозв'язку освітніх та розвивальних завдань, навчання та розвитку в цілому розкрита В. Давидовим, його

дослідження дозволяють вирішити кардинальне питання типології навчання. Те навчання, яке обмежується в своїх цілях тільки оволодінням зовнішніми засобами культурного розвитку, можна вважати традиційним. Навчання, яке головною метою ставить забезпечення (організацію) розвитку вищих психічних функцій особистості в цілому через оволодіння зовнішніми засобами культурного розвитку з розвивальним, набуває при цьому цілеспрямованого характеру. Результатом такого навчання стає досягнутий рівень розвитку особистості, її індивідуальності [1; 478].

Розвивальне навчання може існувати без постійного навчального спілкування, при якому учень, зрозумівши, чого він не знає, не вміє робити, сам починає активно діяти, включаючи в цей процес вчителя як більш досвідченого партнера. Думка педагога при цьому сприймається як одна з можливих точок зору, яку треба співвіднести з власною, і думками інших. Необхідність такого спілкування випливає з природи пошукової, дослідницької діяльності, за якої пошук істини поодинокі неможливі, необхідний колективний пошук, який супроводжується постійним обміном думками.

М. Дьяченко та Л. Кандибович виділили три провідні характеристики навчального співробітництва вчителя з учнем [3]:

- пошук відсутніх знань чи способів дій може відбуватися тільки тоді, коли педагог не дає готових зразків та визначень;
- навчальне співробітництво передбачає ініціативу вчителя, яка вказує на найближчу мету їх спільних зусиль;
- у ситуації самостійного пошуку розв'язання учень здатний звертатися з пізнавальним запитанням: вказати, яких саме знань бракує йому для розв'язання завдання [3; 65].

Завдання розвивального навчання – навчити самостійно міркувати, уміння сперечатися, відстоювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативними в набутті нових знань. Психологи стверджують, що «інкубатором» самостійного мислення, пізнавальної ініціативи є не індивідуальна робота під керівництвом найчутливішого педагога, а робота в групі [1; 3; 7].

Умовою народження перших пізнавальних запитань є суперечка між учнями, які пропонують різні способи розв'язання спільного завдання. Тут з'являється ще одна важлива проблема: організувати спільну роботу так, щоб дискусія була змістовною, не переросла у взаємозвинувачення. Для цього співрозмовники повинні вміти:

- сформулювати свою точку зору;
- з'ясувати точку зору своїх партнерів;
- виявити різницю точок зору;
- спробувати розв'язати розходження за допомогою логічних аргументів, не переводячи логічну суперечність у площину особистих відношень [5; 45].

Початкова узгодженість дій досягається на перших порах за допомогою введення «етикету», правил ввічливої суперечки: коли висловиш своє міркування, запитай в однокласників «Чи згодні?», «Ти як гадаєш»; якщо всі згодні, можна діяти далі, якщо є різні міркування, запитайте один у одного: «Чому ти так гадаєш?», «А це можна довести?» [5; 46].

Звичайно, не всі здатні виробити та аргументувати особисте міркування навіть у найелементарніших завданнях. Багато з них ще не здогадуються про те, що вони щось знають, не довіряють собі і потребують підтримки. Вчитель розуміє, що нормальна, рівноправна дискусія можлива тільки в атмосфері довіри й доброзичливості, тому у ризиковану ситуацію суперечки розходження вчитель вводить сучні тільки після встановленої згоди, взаємного інтересу, прихильності один до одного.

На думку О. Пехоти, для реалізації технології розвивального навчання педагогу необхідно не лише адаптувати її до конкретної навчальної ситуації, а й забезпечити принципово інший тип взаємодії. Можливості і характер взаємодії, тобто їх участі у розв'язанні навчального завдання, обумовлюють його змістом і умовами розв'язання. Якщо взаємодія між учасниками традиційного процесу навчання базується на жорсткому і послідовному поділі функцій управління і виконання, кожна з яких

закріплюється за однією із сторін, що взаємодіють, зумовлює характер відносин між ними, сформованих за типом керівництва – підкорення [5; 48].

Стиль цих відносин може варіюватися від демократичного до авторитарного, але суть їх завжди буде незмінною: вчитель веде учнів до передбаченої мети, а вони йдуть за ним. У системі розвивального навчання навчальне завдання вимагає пошуку способів здійснення конкретної дії. Спільний пошук передбачає не поділ функцій між ними, а виокремлення послідовних етапів розв'язання навчального завдання. Ступінь і форми участі у такій діяльності залежать від реальних можливостей учнів, з розширенням яких педагог відкриває їм нові ланки спільної діяльності [5; 48].

У шкільному віці, для якого характерні втрата безпосередності у соціальних відносинах, хвилювання, пов'язані з оцінюванням і контролем, особливо гостро відчувається потреба в самооцінці, самоствердженні та самореалізації. Становлення і розвиток їх відчутно пом'якшує перехід особистості в новий період її життя, робить його результативнішим. Система розвивального навчання розкриває широкі можливості для розвитку самооцінки учнів, допомагає усвідомити себе як суб'єкта, що саморозвивається, самостійно здобуває знання. Навчальна діяльність потребує рефлексії – оцінки того, ким був і ким став, яких результатів досягнув, які труднощі відчуває і як їх долати [2; 25].

Основними вимогами до організації навчального процесу, спрямованого на розвиток потенціалу розвивального навчання, С. Сисоева визначає:

- ефективне використання навчального часу для підвищення рівня знань, умінь і навичок учнів;
- розвиток творчого мислення учнів та оволодіння ними навичками дослідницької діяльності;
- одержання нових ідей і результатів, узагальнень (як об'єктивно нових, так і суб'єктивно нових);
- прояв індивідуальних досягнень у когнітивній сфері;
- створення власного досвіду професійної діяльності» [6; 269].

Розвивальне навчання суттєво впливає і на розвиток емоційної сфери учнів. Якісно виконана робота викликає задоволення, то це діє значно краще, ніж найвищий бал, виставлений вчителем. У процесі навчального спілкування з'являється почуття поваги до іншої людини, її позиції, думки, не пов'язане з особистими симпатіями й антипатіями. Новим змістом наповнюється для них почуття справедливості, інтенсивно формуються почуття власної відповідальності за спільну справу. Отже, учіння, набуваючи форми спілкування, стимулює розвиток почуттів, які визначають моральне обличчя особистості.

Розвивальне навчання як новий спосіб у науці та практиці поступово замінює пояснювально-ілюстративний спосіб, характеризується такими особливостями:

- зорієнтованість педагогічного впливу на випередження, стимулювання, прискорення розвитку успадкованих задатків особистості;
- ставлення до школярів як до повноцінного суб'єкта діяльності;
- побудова змісту навчання за логікою теоретичного мислення (провідна роль теоретичних знань, узагальнень, змістова рефлексія);
- здійснення навчання як цілеспрямованої навчальної діяльності, в якій учень свідомо ставить цілі і завдання самозмінюватися і творчо їх досягати;
- колективна діяльність, діалог-полілог, ділове спілкування;
- оцінювання результатів з огляду на суб'єктивні можливості учнів [3; 108].

Таким чином, можна зробити висновок, що розвивальне навчання повністю протиставлене традиційному. Мислення дитини, що розвивається в ході такого навчання, називається теоретичним. Розвивальне навчання спрямовано від загального до часткового, від абстрактного до конкретного, від системного до одиничного.

Під час такого навчання підвищується теоретичний рівень освіти, який передбачає передачу дітям як емпіричних знань і практичних умінь, так і високих форм суспільної свідомості (наукових понять, художніх образів, моральних цінностей).

Між учителем та учнем встановлюються суб'єкт-суб'єктні відносини, тобто реалізовується принцип педагогіки співробітництва. Вчитель має вивести особистість кожного учня у режим розвитку, спонукати школярів до пізнання, самовдосконалення. Вчитель "іде" до класу не з готовою відповіддю, а з питанням. Педагог веде до відомих йому цілей навчання, підтримує ініціативу дитини на потрібному напрямі. Учень в свою чергу є суб'єктом пізнання. За ним закріплюється роль «пізнає світ».

Таким чином, особистісно орієнтоване навчання дозволить:

- ✓ підвищити мотивованість учнів;
- ✓ підвищити їхню пізнавальну активність;
- ✓ побудувати навчальний процес з урахуванням особистісного компонента, тобто врахувати особистісні особливості кожного учня, а також орієнтуватися на розвиток їхніх пізнавальних здібностей та активізацію творчої, пізнавальної діяльності;
- ✓ створити умови для самостійного керування ходом навчання;
- ✓ диференціювати та індивідуалізувати навчальний процес;
- ✓ створити умови для систематичного контролю (рефлексії) засвоєння знань учнями;
- ✓ вносити своєчасні коригувальні дії викладача у процесі навчального процесу;
- ✓ відстежити динаміку розвитку учнів;
- ✓ врахувати рівень навченості кожного учня.

Виходячи з вище сказаного, можу сказати, що технологія Д. Б. Ельконіна та В. В. Давидова спирається на пізнавальну мотивацію діяльності, тому вона дає найкращі результати у початковому ступені навчання.

Список використаної літератури

1. Давидов В. Теорія розвиваючого навчання / В. Давидов. – М. : ІНТОР, 1996. – 544 с.
2. Дичківська І. Педагогічні технології: навч. пос. / І. Дичківська. – К. : Академ-видав, 2004. – 352 с.
3. Дяченко М. Психологічні проблеми готовності студентів до педагогічної діяльності / М. Дяченко, Л. Кандибович. – Мінськ, 1996. – 175 с.
4. Киричук О. Розвивальне навчання – шлях до науково-гуманістичної системи освіти / О. Киричук // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 13–16.
5. Пехота О. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. пос. / О. Пехота, А. Старева. – К., 2003. – 240 с.
6. Сисоєва С. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти / С. Сисоєва // Неперервна професійна освіта / [за ред. І. Зязюна]. – К. : АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, 2000. – 273 с.

Лосовська Н.А.,

директор комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Білогірської селищної ради

Підтримка батьків, що виховують дитину з ООП, як одна з умов здійснення успішної інклюзії

У статті розкривається зміст підтримки батьків, що виховують дитину з ООП в умовах освітніх установ. Проаналізовано особливості сім'ї-родини як моделі соціального партнерства сучасного інклюзивного закладу освіти. Представлені основні форми роботи педагогів, батьків, фахівців ІРЦ по забезпеченню даного напрямку діяльності. Ключові слова: інклюзія, взаємодія педагогів з батьками, фахівцями ІРЦ, комплексний підхід, консультативні пункти.

Стається диво, коли ми даєм квітки
у собі та квітках в інших стати частиною букета